

vocabulary. Professional jargons, slang or dialectal words and expressions give information on norms and usage of language means. On the other hand, types of discourses – academic, religious, political, legal – teach the learners to derive and deduce information. The word “love” in various discourses may mean a feeling, a preference, score, etc.; “sentence” in linguistic and in legal discourse will have different meanings. Discourse and language make up a continuum that falls into situations of communication, which demand a corresponding register, careful selection of vocabulary and grammar as well as time-and-space relationship realized within an utterance.

The linguistic personality creation is said to be accomplished when a learner of a foreign language has adopted the two lingua-cultural codes through acquisition of the conceptual and language maps functioning as a basis for the production, existence and analysis of the discourse.

Федун Л. М.

*Чернігівський національний педагогічний університет
імені Т. Г. Шевченка*

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ НЕОЛОГІЗМІВ СФЕРИ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

The abstract focuses on consideration of the features of translating the English neologisms in the computer technologies sphere. Peculiarities of various ways of English neologisms translation have been also distinguished.

Утворення нових слів у будь-якій мові є результатом боротьби двох тенденцій: тенденції розвитку мови та тенденції її збереження. Це зумовлено тим, що мова має досить сильну тенденцію зберігатися у стані комунікативної придатності. Однак для того, щоб більш адекватно відтворити й закріпити нові ідеї та поняття, лексика і мова взагалі змушені перебудовуватися, диференціюватися, породжувати нові одиниці. До того ж поява нових слів не завжди викликана прямими потребами суспільства в новому позначенні. Найчастіше неологізм – це результат нових асоціацій або результат усунення омонімії, тобто при створенні неологізму найчастіше діють лише внутрішньомовні стимули.

Переклад є зіставленням двох мовних систем на всіх рівнях. Найуживанішими способами перекладу неологізмів є транслітерація (транскрипція), калькування, описовий переклад. Проте, окремі лінгвісти виділяють ще й додаткові способи перекладу неологізмів для більш досконалого перекладу. Це – способи адаптації, ампліфікації, генералізації, конкретизації та модуляції.

Сам процес перекладу здійснюється у два етапи. Спочатку перекладач з'ясовує значення нового слова (звертається до останніх видавництв тлумачних словників чи з'ясовує значення слова, приділяючи увагу його структурі і контексту), потім робить власне переклад засобами української мови, застосовуючи при цьому існуючі способи перекладу. Проте для багатьох слів неможливо знайти відповідники у мові перекладу (МП), тому значення може бути передане лише описовим перекладом.

Отже, у процесі міжмовної взаємодії застосовується низка способів перекладу неологізмів:

1) *Транскрипція і транслітерація*. Це – так звані “квазіперекладацькі” способи передачі неологізмів, бо при використанні цих способів акт перекладу начебто обминається і замінюється актом запозичення звукової (при транскрипції) або графічної (при транслітерації) форми слова разом зі значенням з мови оригіналу (МО) до МП. Проте, неперекладність цього способу, насправді, тільки удавана: фактично тут запозичення відбувається саме заради перекладу, як необхідна передумова для його здійснення. Запозичене слово стає фактом МП та вже у цій якості виступає як еквівалент, зовні ідентичний до іншомовного слова. Цей шлях є одним з найдавніших і найбільш розповсюджених на стадії природних (дописемних) мовних контактів, втім він продовжує відігравати значну роль і зараз. Але у наш час використання цього способу пов'язане з цілою низкою обмежень (мовна політика, стилістичні норми, традиції різних соціолінгвістичних колективів тощо).

Спосіб *транслітерації* полягає у тому, щоб за допомогою українських літер передати літери, з яких складається англійське слово, наприклад, *put* – укр. “пут” (опціон), *Nikkei* – укр. “Ніккей” (індекс курсів цінних паперів на Токійській фондовій біржі) тощо. Транслітерація широко використовувалась перекладачами аж до кінця XIX століття, і

перекладачеві необов'язково було знати вимову англійського слова, він міг обмежитись його зоровим сприйняттям.

Значно більшу розповсюдженість у сучасній перекладацькій практиці має спосіб *транскрибування*, який полягає в передачі фонетичної форми слова. Через значні відмінності фонетичних систем української та англійської мов така передача завжди є дещо умовною і відтворює тільки подібність англійського звучання. Наприклад, *utility* (утиліта, сервісна програма, призначена для виконання певної допоміжної функції), *glitch* (глючити, гальмувати), *back up* – для перекладу використовуються експлікація (action taken to confirm the information – резервне копіювання файлу, програми, системи чи будь-якої інформації з метою забезпечення можливості її відтворення у разі виникнення проблеми) або транскрибування (бекап).

Загалом, перекладачеві слід мати на увазі, що під час використання прийому транскрипції завжди присутній елемент транслітерації. Елементи транслітерації під час транскрибування виявляються у таких явищах:

- транслітерація невимовних звуків;
- транслітерація редукованих голосних;
- передача подвоєних приголосних;
- за наявності декількох варіантів вимови вибір варіанту, найближчого до графіки.

2) *Калькування*. Серед власне перекладних способів калькування займає проміжне положення між повністю перекладними та безперекладними способами передачі неологізмів. “Неперекладність” калькування виявляється у збереженні незмінної внутрішньої форми. Калькування припускає існування двосторонніх міжмовних відповідностей між елементарними лексичними одиницями, які й використовуються в якості “будівельного матеріалу” для відтворення внутрішньої форми запозиченого або перекладного слова.

Калькування як спосіб створення еквівалента схожий на буквальный переклад – еквівалент цілого створюється за допомогою простого складання еквівалентів його складових. Отже, калькуванню піддаються тільки неологізми-складні слова. Наприклад, слово *multicurrency* складається з *multi* і *currency*, обидва можна перекласти окремо як “багато” та “валюта”, при складанні отримуємо “багатовалютний”

(наприклад, кредит); *netiquette* складається з *net* і *etiquette* (правила поведінки в мережі). Перевагою способу калькування є стислість та простота отриманого еквівалента та його однозначна співвіднесеність зі словом, що перекладається.

Хоч еквіваленти-кальки “страждають” на буквализм, проте стислість та потенційна термінологічність робить їх досить привабливими для використання у газетно-публіцистичних та суспільно-наукових працях. Наприклад, у реченні “*There is a bug in the software*” слово *bug* перекладається як “помилка”, таким чином використовується відповідник рідною мовою.

3) *Описові еквіваленти* відносяться до некалькуючих способів передачі неологізмів та принципово відрізняються від кальки тим, що в описових способах передачі неологізмів інваріантом перекладу є саме значення іншомовної одиниці безвідносно до характеру її зв'язку із зовнішньою структурою слова, у той час як при калькуванні інваріантом перекладу є форма одиниці МО (не звукова або графічна, як при транскрибуванні або транслітерації, а лексична або лексико-морфологічна), змістова сторона залишається начебто “поза увагою”. Цей спосіб можна застосовувати як для пояснення значення у словнику, так і при перекладі неологізмів у конкретному тексті. Для прикладу наведемо наступні слова: *handshaking* (ситуація успішного зв'язку між модемами), *baroque hardware* (громіздке апаратне забезпечення), *steam-powered iron* (застаріле, але надійне обладнання), *tired iron* (застаріле обладнання); *doco* (людина, яка розроблює документацію), *netter, tourist* (користувач Internet), *newbie, naive user* (початківець-користувач у кіберпросторі, новачок), *oldbie* (старожил, давній користувач Мережі), *plug and play – a device that once plugged in is automatically recognized by the system and launches the expected process without any action on the user's side* не має дослівного перекладу. Проте ми можемо описати технологію як таку, що призначена для швидкого виявлення і конфігурування пристроїв у комп'ютері та інших технічних пристроях. Термін застосовується також як аббревіатура *PnP* і в такому разі перекладається способом транскрибування.

Описовий переклад здійснюється різними способами. По-перше, це пояснювальний спосіб, оскільки в еквіваленті ніби пояснюються суттєві

елементи значення перекладного слова. Пояснювальний переклад знаходиться ближче до тлумачення слова, але він усе ж таки залишається перекладом. Утім, навіть при оптимальному підборі пояснювального еквівалента для нього характерні такі недоліки, як багатослівність та деяка факультативність еквівалента в МП.

По-друге, описовий переклад може виконуватись *підставним* способом. Підставний переклад – спосіб передачі неологізму, при якому у якості його еквівалента використовується вже існуюче в МП слово або словосполучення, яке не є в ній неологізмом, але має достатню спільність значень зі словом, що перекладається. Наприклад, *exchange rate* – “курс обміну” (дослівно – “рівень обміну”).

Отже, основними критеріями, які повинні бути взяті до уваги перекладачем при пошуку відповідника англійському неологізму в українській мові, є стислість і однозначність тлумачення. Запропонований перекладачем варіант має бути доступним і зрозумілим усім учасникам комунікації у сфері інформаційних технологій.